

פרק בית שמאי

ובגמרא יבואר שאפשר לבאר את דבריהם בשני אופנים:

האחד, שהיה רצונו להקדיש את השור הראשון, שייצא מביתו לפני שאר השוורים. אך הוא טעה בהערכתו, בכך שחשב כי השור הראשון שייצא מביתו יהיה שור שחור, ואילו למעשה, יצא שור לבן ראשון.

וכיון שהיה ברצונו להקדיש את השור הראשון, לכן חל הקדשו על השור הלבן שייצא ראשון, על אף שהיתה טעות בהערכתו, שהרי הוא חשב שהשור הראשון יהיה שחור.

והאופן השני, שחל הקדשו על השור השחור, שייצא שני, אחרי השור הלבן.

כי ברצונו היה להקדיש את השור השחור הראשון, אלא שטעה בכך שחשב כי הוא ייצא ראשון לכל השוורים, ולמעשה הוא יצא שני, אחר השור הלבן.

והיינו, שחל הקדשו על השחור, על אף טעותו בהערכתו, שחשב שהוא ייצא ראשון.

ובית הלל אומרים אינו הקדש, לא השחור ולא הלבן.

ב. אם אמר אדם: דינר זהב שיעלה בידי ראשון, הרי הוא הקדש.

ועלה בידו דינר של כסף ראשון —

בית שמאי אומרים הרי זה הקדש נזיתבאר

פרק זה דן במי שקיבל עליו נזירות מתוך טעות, האם חלה עליו הנזירות או לא.

ובפתיחת הפרק מביאה המשנה מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל במי שהקדיש דבר בטעות, האם חל ההקדש.

ולפי שנאמר בנויר "קדוש יהיה" נולכן יש אפשרות של שאלה על הנזירות, כמו שיש אפשרות של שאלה על הקדש, כמבואר לעיל בתוס' וברא"ש בדף ט א], הביאה המשנה את המחלוקת בין בית שמאי לבית הלל בהקדש טעות, כהקדמה לנזירות בטעות.

מתניתין:

בית שמאי אומרים הקדש טעות, שהקדיש אדם בטעות דבר להקדש, או לקרבן, הרי הוא הקדש.

ובית הלל אומרים: הקדש בטעות — אינו הקדש!

וטעם מחלוקתם יבואר בגמרא.

כיצד הוא הקדש טעות?

ומבאר המשנה שלש אפשרויות של טעות בהקדש —

א. אם אמר אדם: שור שחור שייצא מביתי ראשון — הרי הוא הקדש.

ויצא מביתו שור לבן ראשון —

בית שמאי אומרים: הקדש!

והויגן בה: מאי טעמייהו דבית שמאי?

כיצד יכול הקדשו לחול, בשעה שלא התמלאו כל פרטי הקדשו? שהרי הוא טעה, והעריך שהשור הראשון יהיה שחור, והקדיש שור שחור, וכיצד יכול ההקדש לחול על שור לבן?

ומבאר הגמרא: טעמם של בית שמאי הוא

דילפינן תחלת הקדש, את דין התחלת ההקדש, כאשר בא אדם להקדיש קרבן, מסוף הקדש, מקדושת קרבן שכבר קיימת.

וכוננת הגמרא לקדושת קרבן תמורה, שחלה מחמת קדושה שכבר קיימת, ולכן היא נקראת "סוף הקדש".

ומצינו בתמורה, שמתקדש קרבן התמורה אפילו כשטעה הממיר, ומכאן למדו בית שמאי שהקדש טעות הוא הקדש.

דהיינו, אדם שבא להמיר [להחליף] את הקדושה של בהמת קרבן על בהמת חולין, ואומר על בהמת החולין: בהמת חולין זו, תהיה קדושה תמורת בהמת קרבן זו! — לא יורדת הקדושה מבהמת הקרבן, אך נתפסת קדושת קרבן בבהמת החולין, והוא נקרא "קרבן תמורה".

וקדושת קרבן תמורה נחשבת לקדושת "סוף קרבן", לפי שאין כאן החלת קדושה חדשה, אלא המשכה של קדושת הקרבן, שכבר קיימת, לבהמת החולין.

ומכאן למדו בית שמאי —

מה תמורה, מצינו שקדושתה חלה אפילו אם היא נעשתה בטעות, כגון אם היה בדעתו

בגמרא אם קדוש הדינר של הכסף שעלה ראשון, או הדינר של הזהב שעלה בידו אחריו, כפי המבואר בשור לבן ושחור].

ובית הלל אומרים אינו הקדש כלל.

ג. אם אמר אדם: חבית של יין שתעלה בידי ראשונה מבין החביות, הרי היא הקדש!

ועלתה בידו חבית של שמן ראשונה —

בית שמאי אומרים: הרי היא הקדש [חבית השמן או היין, כמבואר בשתי הדוגמאות הקודמות].

ובית הלל אומרים אינו חל דין הקדש בכלל.

ובגמרא יתבאר איזה צורך יש בהבאת כל שלשת האפשרויות הללו.

גמרא:

שנינו במשנה: בית שמאי אומרים, הקדש טעות הקדש.

ודנה הגמרא במה נחלקו בית שמאי ובית הלל —

ועתה מניחה הגמרא לפי האופן הראשון, שכוונת המקדיש בכל שלשת המקרים במשנה, היתה להקדיש את הראשון, ולא את השחור בדוקא. אלא, שטעה המקדיש בהערכתו מה יהיה הראשון. ובכך נחלקו בית שמאי ובית הלל, האם הטעות בהערכתו מה יהיה הראשון אינה מונעת את חלות ההקדש על הראשון [ויתקדש השור הלבן, או דינר הכסף, או חבית השמן], או שבטל כל הקדשו, שהרי אמר במפורש שהוא מקדיש שור שחור ראשון, ולא יכול ההקדש לחול על דבר אחר.

ומביאה הגמרא ראייה שבתמורה עצמה מצינו חילוק בין טעות שאירעה בהערכתו, ובין טעות שאירעה בדיבורו, ובתמורה עצמה אנו אומרים שלא יתכן שתחול קדושה בניגוד לדיבורו –

ולבית שמאי, הרי מה, כמו שאילו אמר הממיר על בהמת החולין: הרי זה קרבן תחת קרבן זה, אך לא תחול התמורה מיד, אלא רק תחול לאחר מכן, לשעת חצי היום –

מי היא האם תהיה חלות קרבן התמורה מיד, מהאי שעתא, מאותה שעה שהמיר?! – ודאי שלא!

אלא, בהכרח, עד דמטי, שתבוא שעת חצי היום, רק אז הוא דהויא תמורה!

והיינו, הרי ודאי שלא תחול קדושת התמורה על בהמת החולין מיד, בניגוד לדיבורו, אלא היא תחול רק בשעה שהוא קבע לה, בחצי היום.

ואם כן, **הכא נמי**, במקדיש שור ראשון שחור שייצא תחילה מביתו, לא יתכן שיחול הקדשו אחרת ממה שהוא עצמו קבע.

אלא, **לכי מיגליא מילתא**, רק במקרה שיתברר שאכן מתקיים דיבורו, שיצא השור השחור תחילה, רק אז יחול הקדשו, כמו שאמר בדיבורו.

אך אם יצא שור לבן תחילה, לא יתכן שתחול עליו קדושה, בניגוד לדיבורו שאמר שור שחור.

ולכן, מביאה הגמרא הסבר אחר לגמרי לדברי בית שמאי, שאינו דומה כלל לתמורה, ומעמיד את דבריהם באופן שונה

להמיר את בהמת הקרבן בשור שחור, וטעה והמירה בשור לבן, חלה קדושת קרבן על השור הלבן –

אף כל הקדש חל אפילו אם הוא נעשה בטעות.

ואילו **בית הלל אומרים**: אין ללמוד טעות הנעשית בתחילת הקדש, מטעות הנעשית בהקדשת קרבן תמורה, שהיא תוצאה של המרה, והיא מעין המשכת קדושה מבהמת קרבן לבהמת חולין.

כי **הני מילי** שמועיל הקדש בטעות, בתמורה, שקדושת הקרבן כבר קיימת, ומכוחה נהיית בהמת התמורה קדושה. ולכן אפילו היתה טעות בהמרה, שהיה בדעתו להמיר בשור שחור וטעה והמיר בשור לבן, בכל זאת נמשכת וחלה הקדושה על השור הלבן, על אף הטעות.

אבל אחותי הקדש, להוריד [דהיינו להחיל בתחילה] קדושה **בטעות – לא מחתינן!**

אין לנו אפשרות להחיל קדושה בתחילה, כאשר יש טעות בהקדשו.

ועתה מקשה הגמרא לבית שמאי, כיצד הם בכלל מדמים את הטעות שבהקדש כאן, לטעות שבתמורה.

והרי בתמורה מדובר שהטעות היתה אך ורק בהערכתו בלבד, שחשב להמיר על שור שחור, וטעה והמיר על שור לבן. אך לא חלה הקדושה בניגוד לדיבורו, אלא היא חלה בדיוק כפי שדיבר, על השור הלבן.

ואילו כאן אמרו בית שמאי, שיחול ההקדש על השור הלבן, בניגוד לדיבורו המפורש שהקדיש שור שחור!

לחלוטין —

אכן, לא חלה הקדושה על השור הלבן שיצא תחילה, אלא על השור השחור, שיצא שני, אלא ששור זה נחשב "ראשון" לשאר השוורים השחורים שיצאו אחריו —

אמר רב פפא: טעמם של בית שמאי הוא, היות שבאמרו "שור שחור שיצא מבית ראשון הרי הוא הקדש" — הוא התכוון להקדיש את השור השחור הראשון שיצא מביתו, ולא את השור הלבן, על אף שיצא ראשון מביתו.

ולכך נאמר בדיבורו "ראשון" — לכשיצא השור השחור הראשון, לפני שיצאו שאר השוורים השחורים, יהיה השור הראשון, שיצא ראשונה לשחורים — הקדש.

ואם יצא ראשונה מביתו שור לבן, אין זה קשור כלל לנדרו, שהרי לפי הסברו של רב פפא בדברי בית שמאי, הוא לא הקדיש את השור הראשון שיצא מביתו, אלא את השור השחור הראשון שיצא מביתו.

ולפי זה, אין כלל טעות בהקדשו, אלא שלפי בית שמאי, כך מסבירים אנו את דבריו.

ולפני שממשיכה הגמרא להביא במה נחלקו עליהם בית הלל, תמהה הגמרא: הכיצד אפשר לבאר את דבריו שכוונתו להקדיש את השור השחור הראשון שיצא ראשונה קודם לשאר השוורים השחורים?

והא, הרי "שור שחור" קאמר.

ומי לא עסקינן, האם לא עוסקת המשנה גם במקרה דלית ליה אלא האי, שאין למקדיש אלא שור שחור זה, ואז אי אפשר להסביר

את המשך דבריו "שיצא מבית ראשון", שכוונתו לשור השחור הראשון שיצא ראשונה לשאר השוורים השחורים, שהרי אין לו אלא שור שחור אחד בלבד!

ומתרצת הגמרא: **לא צריכא,** לדעת רב פפא נאלץ לדחוק ולומר, שמשתנו מדברת רק במקרה דאית ליה תריין תלתא, שיש לו שנים או שלשה שוורים שחורים, והוא התכוון להקדיש את הראשון מביניהם.

ועתה ממשיכה הגמרא לבאר לפי רב פפא, במה נחלקו בית הלל על הסברם של בית שמאי בכוונת המקדיש. שהרי לפי דבריו של רב פפא, אין מחלוקתם כלל בדין הקדש טעות, אלא גם בית שמאי סוברים שלא יחול הקדש בניגוד לדיבורו, והם רק מסבירים שכך היה דיבורו —

ובית הלל, חולקים ואומרים: אם כן, אם כך היתה כוונת דיבורו, להקדיש את השור השחור הראשון שיצא לפני שאר השוורים השחורים, לא היה לו למקדיש לומר "שיצא מבית ראשון", שמשמעותו הפשוטה היא שמקדיש את השור הראשון שיצא מביתו.

אלא, "שור שחור שיצא בראשון מביתי" — **מיבעי ליה!**

כך היה צריך המקדיש לומר.

כי רק בלשון כזאת, אפשר להעמיד את דבריו כמו שאמרו בית שמאי, שמקדיש את השור השחור הראשון שיצא "בראשון", בראשונה, לפני שאר השוורים השחורים.

אבל כיון שאמר "שור שחור שיצא מבית ראשון", אי אפשר להעמיד את דברי המקדיש כדברי בית שמאי.

ולכן, סבורים בית הלל, שבלשון שכזאת לא חל הקדשו כלל, שהרי הוא הקדיש שור שחור שיצא הראשון מביתו, ולא יצא מביתו שור שחור ראשון, אלא יצא ראשון שור לבן, שאותו הוא לא הקדיש.

ולכן, סבורים בית הלל, שבלשון שכזאת לא חל הקדשו כלל, שהרי הוא הקדיש שור שחור שיצא הראשון מביתו, ולא יצא מביתו שור שחור ראשון, אלא יצא ראשון שור לבן, שאותו הוא לא הקדיש.

אמר ליה, תמה רבא מברניש לרב אשי על הסברו הזה של רב פפא במשנתנו:

ונמצינו למדים, כי לפי רב פפא, מודים בית שמאי לבית הלל שהקדש טעות אינו הקדש.

וכי האי הקדש, "הקדש בטעות" הוא קרוי?

ותמהה הגמרא על כך:

וכי קסברי בית שמאי שהקדש בטעות לא הוי הקדש?!

הרי הקדש שכזה — הקדש בכונה הוא!

והתנן לקמן [לא ב]: **מי שנדר בנזיר, להיות נזיר, ואחר כך נשאל להכמים על נזירותו** [אין הכוונה כאן לשאלה על הנדר ולהתרת חכם, אלא שקיבל עליו את נזירותו בלשון שאינה ראויה לקבלת נזירות], **והתירו לו חכמים את נזירותו, שאמרו לו שאכן אין זו לשון נזירות, והתברר עתה שמעולם לא היה נזיר.**

שהרי לא היתה כל טעות בהקדשו, אלא שכך מעמידים בית שמאי את דבריו, שהתכוון להקדיש את השור השחור הראשון מבין שאר השוורים השחורים, ואכן שור זה התקדש!

ענה לו רב אשי: **הכי נמי, אכן אין זה הקדש טעות.**

והיתה לו בהמה מופרשת לקרבן נזיר — תצא הבהמה, שהתברר עתה שהיא אינה קדושה בקדושת קרבן, ותרעה יחד עם שאר בהמות החולין, בעדר.

אלא, זה שאמרו בית שמאי שהוא "הקדש טעות", הוא ביטוי בלשון מושאלת.

אמרו בית הלל לבית שמאי: אי, וכי אין אתם מודים שהקדשה של בהמה זאת, הקדש בטעות הוא, ובכל זאת אתם אומרים כאן כמונו, שתצא הבהמה שהוקדשה בטעות, ותרעה בעדר עם בהמות החולין, כיון שלדעתנו הקדש טעות אינו הקדש.

והם השתמשו בביטוי מושאל זה, **משום דאטעייה לדיבוריה קמא.** לפי שהמשך דיבורו, משובש, ונותן מקום לטעות בהבנת תחילת דיבורו. ולכן נקטו בית שמאי בלשונם "הקדש טעות", אם כי אליבא דאמת הוא הקדש בכונה.

כי תחילת דיבורו היתה "שור שחור שיצא". ואם היה אומר בלשון מתוקנת, הוא היה ממשיך ואומר "ראשון מביתי".

ואם כן, מדוע אין אתם מודים לדברינו גם במקדיש שור שחור שיצא מביתי ראשון,

אלא, שהוא הפך את סדר המילים, ואמר "מביתי ראשון".

ויצא לבן, שאנו אומרים הקדש בטעות לא
הוי הקדש, ואילו אתם חולקים עלינו בדין
זה, וסבורים שהקדש בטעות הוי הקדש.

ומכלל זה אתה למד, **דסברי בית שמאי**
במשנתנו, **שהקדש בטעות הוי הקדש!**

ומתוצת הגמרא:

אלא כך יש לתרץ את דברי רב פפא:

בית הלל הוא דקא טעו בהבנת דברי בית
שמאי —

שבית הלל **סברי**, שטעמייהו **דבית שמאי**
במשנתנו הוא **משום** **הקדש בטעות הוי**
הקדש, ולכן טענו להם במשנה הבאה, מדוע
הם מודים לדבריהם בנזיר שנשאל על
נזירותו, שלא חל ההקדש בטעות על
הבהמה.

ואמרי לחון **בית שמאי** לבית הלל: טעם
דברינו הוא **לאו משום** **הקדש בטעות הוא**.

אלא השתמשנו בלשון "הקדש טעות"
כביטוי מושאל, **משום דאטעייה לדיבוריה**
קמא, שבהמשך דיבורו הוא שיבש את
תחילת לשונו ["שור שחור"], כי במקום
להמשיך ולומר "שיצא ראשון מביתי", הוא
אמר "שיצא מביתי ראשון".

אך עדיין תמהה הגמרא על הסברו המחודש
של רב פפא בדברי בית שמאי —

וכי ניתן לומר, **שסברי בית שמאי** כבית
הלל, **שהקדש בטעות לא הוי הקדש**,
והשתמשו כאן רק בלשון מושאלת —

תא שמע ראייה ממשנה לקמן [לב ב] שבית
שמאי סוברים שהקדש בטעות כן הוי
הקדש —

דתנן: חבורת אנשים שהיו **מהלכין בדרך**.

והיה אדם **אחד בא כנגדן** של האנשים לא-ב
המהלכים.

והתחילו להתווכח ביניהם מי הוא האיש
ההולך לעומתם מרחוק. אחד מהם זיהה
אותו בתור איש פלוני, והשני טען שהוא
טועה, ואין זה איש פלוני אלא אדם אחר.

וכדי לחזק את דבריהם, קיבל כל אחד מהם
על עצמו נזירות, להראות שהוא בטוח
וצודק בדבריו.

ואמר **אחד**, זה שטען כי זה איש פלוני:
הריני נזיר, שאכן אדם זה איש פלוני הוא,
כדברי.

ואחד, זה שטען כי אותו אדם הוא אינו איש
פלוני, **אמר**: **הריני נזיר**, שאין אדם זה איש
פלוני!

ואמר השלישי מהחבורה לשנים
המתווכחים: **הריני נזיר**, שאחד **מכם נזיר**.

ואילו הרביעי אמר לשנים המתווכחים:
הריני נזיר, שאין **אחד מכם נזיר**.

ואמר החמישי לשנים המתווכחים: **הריני**
נזיר, **ששניכם נזירים**.

ואמר להם הששי: **הריני נזיר שכולכם**
נזירים.

בית שמאי אומרים: **כולם נזירים!**

כי אין באמירתם זאת משום התניית תנאי
בקבלת הנזירות, אלא כולם קיבלו עליהם
נזירות בלשון שמביעה את צדקת דבריהם,
ומתוך הנחה שבקבלה זאת הם נעשים